

Kertomusluonnoksesta annetut lausunnot

9/2023 Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation rahoitus ja ohjaus D/130/04.07.02/2022

Valtiovarainministeriö, 4.5.2023.
Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 10.5.2023.
DigiFinland Oy 10.5.2023.
Kansaneläkelaitos Kela 10.5.2023.
Sosiaali- ja terveysministeriö 10.5.2023.

Lausuntomuistio

4.5.2023

 VN/13027/2022
 VN/13027/2022-VM-5

Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV)
VM/JulkiCT, lausuntomuistio

Viite: VTV:n lausuntopyyntö tarkastuskertomusluonnoksesta Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation rahoitus ja ohjaus (19.4.2023) D/130/04.07.02/2022

Valtionvarainministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomusluonnoksesta sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation rahoituksesta ja ohjauksesta.

Käsitlemme lausunnossamme tarkastuskertomusta kronologisessa järjestyksessä.

1. Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatio voi hillitä kustannusten kasvua vasta pitkällä aikavälillä (s. 2)

Tarkastuskertomuksessa mainitaan, että asiakas- ja potilastietojärjestelmien uudistamisen on arvioitu maksavan 2–3 miljardia euroa kymmenen vuoden aikajänteellä. Tässä kohdin viitataan käsityksemme mukaan HE/241 ICT-muistion tekstiin, jossa nostettiin esimerkiksi suuret teknisestä velasta johtuvat mahdolliset asiakas- ja potilastietojärjestelmäinvestoinnit. Muuten HE-liitemuistiossa mainittiin tulevien kehityskustannusten olevan useita miljardeja euroja. Myöhemmin tarkastuskertomuksessa mainitaan, että tämä arvio saattaa olla ylimitoitettu. *Valtiovarainministeriö täsmentäisi asiaa siten, että kehitys- ja uusinvestoinnit asiakas- ja potilastietojärjestelmiin saattavat olla mainittua 2–3 miljardia euroa kymmenen vuoden aikajänteellä pienemmät, mutta vastaavasti muu digitalisaation tuottavuuden perusedellytysten kuntoon laittaminen vaatii sekin mittavia investointeja, jolloin kokonaisuudessaan osa-alueen vaadittavat investointitarpeet ovat todennäköisesti HE/241 mainittua kokoluokkaa.*

Postiosoite
Postadress
Postal Address
 Valtiovarainministeriö

PL 28
 00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Snellmaninkatu 1 A
 Helsinki

Puhelin
Telefon
Telephone

0295 16001
 +358 295 16001

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

kirjaamo.vm@gov.fi

2. Sirpaleinen rahoitus ei ole tukenut pitkäjänteistä työskentelyä alueilla (s. 3)

Tarkastuskertomuksessa huomioidaan, että alueiden näkökulmasta välttämättömiin ICT-muutoksiin tarkoitettu erityisavustus oli alueiden käytettävissä liian myöhäisessä vaiheessa, joka johtui muun muassa hakemusten laajuusvaatimuksista sekä arviointikriteerien muutoksesta. Viivästys aiheutti alueille hankaluuksia, sillä se lykkäsi ICT-muutostöiden aloittamista. *Valtiovarainministeriö yhtyy pääsääntöisesti tähän käsitykseen. Jälkikäteen arvioituna alueiden valmisteluun liittyvät määrärahat olisi tullut keskittää yhdelle valtion talousarvion momentille ja yhdelle valtionapuviranomaiselle. Ministeriön käsityksen mukaan taloudelliset resurssit eivät kuitenkaan olleet niin suuri pullonkaulatekijä, kuin mitä keskusteluissa tuotiin julki. Tämä päätelmä syntyi siinä vaiheessa, kun rahoitusta lopulta järjestettiin nopeasti (valtiovarainministeriöön siirrettiin valtionapuviranomaisen tehtävä) ja pyydettiin alueilta kirjanpitoon perustuvia kassavirtalaskelmia. Monissa tapauksissa rahoituksen ennakkomaksuja ei oltu haettu lainkaan, eikä jo myönnettyjä rahoituksia oltu käytetty kuin vasta pieni osa. Todellisia kassakriisejä ICT-muutosrahoituksessa oli vaikeaa ministeriön suunnasta nähdä ja vastaavasti hyvinvointialueiden suunnasta todentaa. Tätä päätelmää tukee myös se, että tämän hetken käsitys on, että vuosilta 2021 ja 2022 on siirtynyt paljon käyttämätöntä avustusta vuodelle 2023.*

3. ICT-muutoksen ohjauksessa ei huomioitu riittävästi alueiden erityispiirteitä (s. 4)

Tarkastustekstissä mainitaan, että valtakunnallinen ICT-ohjaus ei kannustanut alueita muutosvaiheessa tarpeeksi keskinäiseen yhteistyöhön. *Valtiovarainministeriön näkökulmasta asia nähtiin eri tavalla. ICT-valmisteluryhmän yhteistyössä olivat kaikki alueet edustettuna, ja jo itse ryhmän työskentely ja siellä käsitellyt materiaalit olivat yhteistyötä ja sen rakentamista. Lisäksi kaikissa palaverissa kannustettiin alueita keskinäiseen yhteistyöhön ja tiedonvaihtoa ja verkostoitumista ilahduttavasti nähtiinkin. Esimerkkinä mainittakoon, että Uudenmaan hyvinvointialueiden osalta ministeriöt fasilitoivat ICT-muutokseen keskittyneen yhteistyöryhmän, joka kokoontui valmistelun aikana useita kertoja.*

4. Tarkastusviraston suositukset (s. 5)

Suosituksien kohdassa kolme ohjataan sosiaali- ja terveysministeriötä varmistamaan, että kansalliset sosiaali- ja terveydenhuollon digitaaliset palvelut yhteensovitetaan keskenään ja että ne vastaavat alueiden tarpeita. *Valtiovarainministeriön tuottama ja vastuulla oleva Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019) määrittelee valtiovarainministeriön tehtäviin 6 § 1. pykälän mukaan seuraavaa: Tietovarantojen yhteentoimivuuden yleinen ohjaus: valtiovarainministeriö huolehtii julkisen hallinnon tiedonhallintakartan ylläpidosta ja ylläpitää julkisen hallinnon tiedonhallinnan kehittämisen yleisiä linjauksia yhteisten tietovarantojen ja tietojärjestelmien yhteentoimivuuden edistämiseksi. Tästä syystä suosituksen kohtaan kolme olisi käsityksemme mukaan asianmukaista kirjata myös valtiovarainministeriön rooli tietojärjestelmien yhteentoimivuuden yleisten linjausten osalta.*

5. Mitä tarkastettiin (s. 8)

Tarkastuksessa Pelastustoimi on rajattu tarkastuksen ulkopuolelle. *Valtiovarainministeriö muistuttaa, että Pelastustoimi ja ensihoito ovat olleet sikäli olennaisia kokonaisuuksia ICT-muutoksessa, että alueita velvoittaa Laki julkisen hallinnon turvallisuusverkko toiminnasta, joka on tarkoittanut alueille Valtorin ja Suomen Erillisverkot Oy:n tuottamien turvallisuusverkon palvelujen rakentamista. Tätä kokonaisuutta on myös huolellisesti katsottu valtionavustuksien tarvearvioinneissa ja pyritty näiltäkin osin varmistamaan turvallinen ja lain mukainen siirtymä uusille hyvinvointialueille.*

Tarkastuksessa esiteltiin kansallisesti tarjottavia yhteisiä digitaalisia palveluita ja arvioitiin niiden tuomaa lisäarvoa. Yhteisinä palveluina tarkasteltiin DigiFinlandin tuottamia palveluita sekä Kantapalveluita. *Valtiovarainministeriön hallinnonalalla olevat Digi- ja väestötietoviraston (DVV) Suomi.fi –palvelut, sekä Valtorin ja Suomen Erillisverkot Oy:n tuottamat turvallisuusverkon palvelut liittyvät osaltaan sote-digitalisaatioon ja nekin olisi asianmukaista raportissa vähintään mainita - myös siksi, että niihin liittyy käyttövelvoitteita. DVV on mainittu sivulla 51 palvelutietovarantoon liittyvien laatuongelmien vuoksi, mutta Suomi.fi –palveluilla on laajasti ottaen hyvinvointialueille muitakin käyttötarkeitä.*

6. Useisiin valtionavustushakuihin perustuva rahoitusmalli ei mahdollistanut pitkäjänteistä työskentelyä (s.16)

Tarkastusraportissa mainitaan, että sekä valtiovarainministeriön että sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijat toivat tarkastuksen aikana esiin, että hyvinvointialueille myönnettyjä avustuksia ei käytetty alueilla suunnitellun mukaisesti ennen kuin järjestämisvastuu siirtyi vuodenvaihteessa 2022–2023. Vaikka hyvinvointialueet vaativat rahoitusta etupainotteisesti, ei muutostöitä kuitenkaan saatu toteutettua suunnitellulla aikataululla. Hyvinvointialueiden edustajien haastattelujen mukaan merkittävä syy toteutuksen viivästymiseen on ollut pula osaajista sekä hyvinvointialueilla että järjestelmätoimittajilla. *Valtiovarainministeriö täsmentää, että avustuksia varmasti laadullisesti ja sisällöllisesti käytettiin suunnitellun mukaan, mutta määrällisesti käyttö oli ennakoitua paljon hitaampaa. Tälle asialle löytyykin tarkastuksesta looginen selitys.*

7. Rahoituksen kriteerit eivät olleet täysin läpinäkyviä (s. 16-17)

Tarkastuskertomuksessa mainitaan, että Suomen kestävän kasvun ohjelman avustushakemusten arviointikriteerit tulivat valtionavustuslaista (688/2001), kestävän kasvun ohjelman asetuksesta (1126/2021) ja lisäksi jokaisen investoinnin osalta oli määritelty omia kriteerejä. Kestävän kasvun ohjelman digitalisaation kehittämisrahoituksen ajoitus oli alueiden näkökulmasta ongelmallinen. Rahoituksen kriteerit eivät olleet tarkastuksen perusteella täysin läpinäkyviä, ja alueet kokivat, että alueiden erityispiirteitä ei huomioitu avustusten jakamisessa riittävästi. *Valtiovarainministeriö täsmentää, että kestävän kasvun rahoitus (RRP) on ollut VN-yhteistyöstä irrallinen sosiaali- ja*

terveysministeriön hallinnoima kokonaisuus. Sen käyttökohde ei ole ollut välttämättömän turvallisen ICT-muutostyön tekeminen, vaan käsityksemme mukaan enemmänkin uusien asioiden kehittäminen.

8. Hyvinvointialueiden lähtötilanteet vaihtelivat, ajan myötä kustannuspaineita on mahdollista hillitä (s. 32-33)

Tarkastuskertomuksessa nostetaan esiin, että hyvinvointialueiden syksyllä 2022 esittämissä investointisuunnitelmissa oli tunnistettu yhteensä noin 9,4 miljardin euron edestä investointitarpeita vuosille 2023–2026 sekä vuodesta 2027 eteenpäin. Näistä investoinneista valtaosa (74 prosenttia) kohdistuu rakennuksiin. ICT-investointien osuudeksi oli arvioitu yhteensä noin miljardi euroa, noin 11 prosenttia koko summasta. Arviot ICT-investointitarpeista vaihtelevat suuresti alueiden välillä. Alhaisin on Pohjois-Karjalan arvio (alle 4 miljoonaa euroa) ja korkein Pohjois-Savon (yli 140 miljoonaa euroa). Tulevien vuosien merkittävimmät hankkeet liittyvät sähköisten asiointipalvelujen, tietojärjestelmien ja tietojohdamisen kehittämiseen. *Valtiovarainministeriö pyytää kiinnittämään huomiota siihen, että syksyn 2022 investointisuunnitelmia on tarkistettu ja korjattu useaan kertaan ja todellisuudessa vain vuoden 2023 osalta suunnitelmat ovat nyt hyväksytyjä ja siten uskottavia. Esimerkiksi mainittu Pohjois-Savon investointisuunnitelman luku ei enää pidä paikkaansa.*

9. Muuta

Tarkastuskertomuksessa mainitaan useaan otteeseen, ettei muutosvaiheen ICT-ohjauksessa alueiden mukaan huomioitu niiden erityispiirteitä riittävästi. Samaan aiheeseen liittyen mainitaan siitäkkin, kuinka esimerkiksi arviointikriteerejä kysyttäessä ei alueilta saatu juurikaan ideoita toteutukseen. ICT-muutoksen valtionavustusrahoituksessa painotettiin koko ajan välttämättömän muutoksen rahoittamista, ja onkin selvää, että joillakin alueilla välttämätöntä, uudistuksen lainsäädännön voimaantulosta johtuvaa, muutostyötä oli rajallisesti ja näin ollen rahoituskin oli rajatumpaa.

Allekirjoitukset

Jarkko Levasma

ICT-johtaja, ylijohdaja

Petri Tuominen

erityisasiantuntija

Jakelu / Sändlista

Valtiontalouden tarkastusvirasto (VTV): kirjaamo@vtv.fi

Tiedoksi/ För kännedom

VM/KAO: Ville-Veikko Ahonen, Noora Heinonen

VM/BO: Teija Mikkola, Tero Tyni

VM/JulkICT: Tomi Hytönen, Timo Nuutinen, Janne Suuriniemi, Marjukka Ala-Harja,
JukkaErkkilä

Jarmo Kärki ja Juha Mykkänen

10.5.2023

Valtiontalouden tarkastusvirasto
Suvi Kärki ja Sari Hanhinen

Viite: Lausuntopyyntöne 19.4.2023 D/130/04.07.02/2022

Lausunto koskien tarkastuskertomusluonnosta sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation rahoituksesta ja ohjauksesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomusluonnoksesta koskien sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation rahoitusta ja ohjausta vuosina 2021-2022. Luonnoksen mukaan tarkastuksessa selvitettiin sosiaali- ja terveydenhuollon ICT-muutoksen ja digitalisaation rahoituskokonaisuuden tarkoituksenmukaisuutta. Tarkastelussa rajauduttiin vuosina 2021 ja 2022 myönnettyihin välttämättömän ICT-muutoksen ja digikehittämisen valtionavustuksiin. Lisäksi selvitettiin muutosvaiheen ohjauksen toimivuutta ja ICT:n tulevan ohjauksellisen selkeyttä. Tarkastuksessa arvioitiin myös sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisten digitaalisten palvelujen kehittymistä ja niiden vastaavuutta hyvinvointialueiden tarpeisiin.

THL pitää tarkastusluonnoksessa alussa (s.2-5) esitettyjä Tarkastusviraston kannanottoja ja suosituksia oikeansuuntaisina. Vaikka digitaalitekniikan hyödyntämisellä ja kansallisesti ohjatulla kehittämisellä on sosiaali- ja terveydenhuollossa jo kahden vuosikymmenen historia, on sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalveluissa vielä paljon potentiaalia uudistumiseen ja digitaalisaation tehokkaampaan hyödyntämiseen. Näihin investoiminen vaatii toimialalla jatkossakin yhteisesti sovittuja tavoitteita, yhteistyötä, riittävää kehittämis- ja ylläpitorahoitusta, pitkäjänteisyyttä, toiminnallisten tarpeiden erilaisuuden ymmärtämistä, rohkeutta uudistaa toimintaa, osaamista ja johtamista.

THL yhtyy tarkastusraporttiluonnoksessa (s. 42) esitettyyn tarpeeseen turvata riittävällä tasolla ja pitkäjänteisesti kansallisten tietojärjestelmäpalveluiden ylläpidon ja niiden suunnittelun, ohjauksen ja kehittämisen rahoitus. Tarve koskee niin ensisijaisen kuin toissijaisen tiedon hyödyntämisen järjestelmiä ja niiden kehittämistä. THL:llä on merkittävät lakisäätteiset tehtävät ja välttämätön rooli sosiaali- ja terveydenhuollon yhtenäisessä ja luotettavassa tiedontuotannossa ja tiedonhallinnassa.

THL pyytää Tarkastusvirastoa varmistamaan momentilta 33.60.61 Suomen kestävä kasvun ohjelmassa Hyvinvointialueiden valmistaluelimille nimenomaan digitalisaatioon kohdennetun valtionavustuksen suuruuden vuonna 2022. Kertomusluonnoksessa esitetty ”reilut 289 miljoonaa euroa” kattaa koko pilarin 4 rahoituksen vuosille 2022-2025 ja pitää sisällään myös kaiken muun kuin digikehittämiseen varatun valtionavustuksen.

Tarkastuskertomusluonnoksessa (s. 3, 13) tuodaan esille, että välttämättömään ICT-muutokseen tarkoitetut valtionavustuspäätökset olisi tullut keskittää alusta lähtien valtiovarainministeriölle. THL nostaa esiin, että välttämätöntä ICT-muutosta sisältölähtoisemmässä ICT-kehittämisessä on tärkeää varmistaa hankkeiden arvioinnin ja

ohjauksen substanssiosaaminen ja myös tarkastuskertomusluonnoksessa korostettu alueiden erityispiirteiden huomiointi, valtionavustuksia hallinnoivasta viranomaisesta riippumatta. Hankearviointien kriteeristö tulisi rakentaa siten, että se tukee alueiden erityispiirteiden huomiointia. Kriteeristössä sekä hankesuunnitelmissa tulisi kuvata se, millaisia alueiden erityispiirteitä arvioinnissa on tarpeen huomioida.

Tarkastuskertomusluonnoksessa (s. 30, 39, 47-51) tuodaan esille julkishallinnon organisaatioiden omistamien inhouse-yhtiöiden roolidilemma: yhtäältä ne toimivat alueiden osaamisresussina ja yhteistyökumppanina, toisaalta niiden ohjaaminen koetaan hankalaksi ja kilpailuttamattomien palveluiden kustannustaso saattaa olla korkea. Vastaavia havaintoja sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla toimivien inhouse-toimijoiden roolista ja asemasta on tehty THL:n kansallisen tiedonhallinnan ohjauksen ja kansallisten tiedonkeruiden yhteyksissä. Inhouse-yhtiöiden rooliongelmiin olisi saatava ratkaisuja.

THL nostaa esiin tarkastuskertomusluonnoksen Kanta-palvelujen kehittämisen havaintojen (s. 44) osalta, että STM:n ja THL:n ohjaus kohdistuu Kanta-palveluja laajemmin sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaan, kun taas Kelan rooli keskittyy nimenomaisesti Kanta-palveluihin.

Tarkastuskertomusluonnoksessa (s. 45) todetaan, että ”Kanta-palvelujen käytön lähtökohtana on sekä Kelan että THL:n mukaan pidetty sitä, että Kannasta löytyvät keskitetysti kansalaisten terveystiedot.” THL täsmentää, että lähtökohtana on ollut, että Kannasta löytyvät keskitetysti kansalaisten terveystiedot ja sosiaalihuollon asiakastiedot. Sosiaalihuollon asiakastiedon arkisto on tullut käyttöön Potilastiedona arkiston jälkeen ja sen käyttäjämäärä kasvaa lähivuosina merkittävästi. Kanta-palvelut ovat keskeinen väline myös taulukon 5 mukaisten hyötyjen kuten ”asiakkaan tiedot ovat saatavilla ammattihenkilöille organisaatoriippumattomasti” toteuttamisessa sekä keskeiseksi nostetun riskin (kuvio 8) ”tieto ei liiku tehokkaasti eri järjestelmien välillä” vähentämisessä.

THL yhtyy tarkastuskertomusluonnoksessa hyvinvointialueiden haastatteluista esiin nostettuun näkemykseen hankintaosaamisen kehittämistarpeesta. Hankinta-, sopimus- ja arkkitehtuuriosaaminen korostuvat erityisesti alueiden keskeisimpien asiakas- ja potilastietojärjestelmien uusimisessa, jotta aiemmissa sopimuksissa ja järjestelmissä laajasti esiintyneitä toimittajalukkoja pystyttäisiin välttämään ja tietojärjestelmämarkkinoiden toimivuus varmistamaan.

Tarkastuskertomusluonnoksessa (s. 46) todetaan, että ”THL:n mukaan analyysien toteutumista olisi kuitenkin hyvä seurata nykyistä säännöllisemmin”. THL täsmentää, että olisi tärkeää kyetä säännöllisesti arvioimaan ja seuraamaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä hyvinvoinnin edistämisen digitalisaation ja digitaalisten ratkaisujen hyötyjä ja mahdollisia haittoja.

THL nostaa esiin, että Valviran tietojärjestelmärekisteri (s. 46) sisältää tiedot sekä Kanta-palveluihin liittyvistä että muista asiakas- ja potilastietojen käsittelyyn tarkoitetuista tietojärjestelmistä.

Jarmo Kärki ja Juha Mykkänen

10.5.2023

THL yhtyy tarkastuskertomuksen havaintoihin (s. 50-51) palvelutietovarannossa olevien tietojen laadun kehittämistarpeista. THL korostaa myös sitä, että Omaolo ja Terveyskylä, Kanta-palvelut sekä suomi.fi -palvelut on pystyttävä sovittamaan yhteen nykyistä tiiviimmin.

Tarkastuskertomusluonnos on sisällöltään selkeä ja siinä käytetty kieli on ymmärrettävää. Se kuvaa hyvin tilannetta, jossa uudet hyvinvointialueet lähtevät toteuttamaan sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatiota.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Johtaja

Sirpa Soini

10.5.2022
D/62/2023

Valtiontalouden tarkastusvirasto
kirjaamo@vtv.fi

Asia: D/130/04.07.02/2022 19.4.2023

DigiFinland Oy:n vastaus VTV:n lausuntopyyntöön Sosiaali- ja terveydenhuollondigitalisaation rahoituksen ja ohjauksen tarkastusta koskevasta tarkastuskertomusluonnoksesta

DigiFinland Oy kiittää mahdollisuudesta lausua VTV:n tarkastuskertomusluonnoksesta koskien sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation rahoitusta ja ohjausta.

Yleisenä lausuntona DigiFinland esittää, että yhtiön haastatteluissa ja materiaaleissa esittämät selvitykset ja näkemykset on huomioitu tarkastuskertomusluonnoksessa hyvin.

Tarkastuskertomusluonnos kuvaa kattavasti sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation nykytilaa sekä kehittämisen ja sen rahoittamisen haasteita. VTV:n suositukset ovat perusteltuja.

Lausuntonamme esitämme seuraavat, lähinnä tekniset asiahuomiot.

Sivulla 6 olevaa lausetta koskeva kommentti:

Palveluille ei ole säädetty käyttövelvoitetta, vaan *hyvinvointialueet* päättävät itse, mitä yhtiön tuottamia palveluja katsovat tarvitsevansa.

Pyydämme korjaamaan lauseen seuraavaan muotoon:
Palveluille ei ole säädetty käyttövelvoitetta, vaan omistaja-asiakkaat päättävät itse, mitä yhtiön tuottamia palveluja katsovat tarvitsevansa.

Kohtaa 4.2 sivulla 47 koskeva kommentti:

Tarkastuskertomusluonnoksen mukaan *DigiFinland Oy on valtion ja hyvinvointialueiden yhteinen niin sanottu in house -toimija, jonka tehtävänä on kehittää omistajilleen asiakaslähtöisiä digitaalisia palveluja*

Pyydämme korjaamaan lauseen seuraavaan muotoon:
DigiFinland Oy on valtion, hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän omistama erityistehtäväyhtiö, jonka tehtävänä on kehittää julkisen hallinnon digitalisaatiota edistäviä ja tukevia ratkaisuja ja asiantuntijapalveluita.

Kohtaa 4.2 sivulla 48 koskeva kommentti:

10.5.2022
D/62/2023

Yhtiön hallitus koostuu pääosin hyvinvointialueiden edustajista, ja lisäksi yhtiölle on perustettu asiakasyhteistyöryhmä, *jossa ovat mukana kaikki hyvinvointialueet.*

Pyydämme korjaamaan lauseen seuraavaan muotoon:
Yhtiön hallitus koostuu pääosin hyvinvointialueiden edustajista, ja lisäksi yhtiölle on perustettu asiakasyhteistyöryhmä, jossa voivat olla mukana hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki, HUS-yhtymä, Yliopistollisten sairaaloiden edustaja ja valtio.

Kohtaa 4.2 sivuilla 50–51 koskeva kommentti:

DigiFinlandin tehtäväksi annettiin toteuttaa tuleville hyvinvointialueille yhteinen asiointiportaali ja tietopankki, joka tukee perhekeskustoiminnan fyysisiä palveluja. Palvelussa on kolme osiota käyttäjäryhmien mukaisesti jaoteltuna: nuoret, perheelliset ja ammattilaiset. Ensimmäiseksi on toteutettu perheellisten Omaperhe-palvelu, jonka Helsingin kaupunki on jo ottanut käyttöön vuoden 2023 alussa. Nuorille suunnatun ja ammattilaisten käyttöön tarkoitettujen osuuksien kehitystyöt käynnistyivät vuoden 2022 lopussa. Palvelujen kehittämiseen on osallistunut 17 hyvinvointialuetta, jotka ovat saaneet osallistumiseen rahoitustukea vaihtelevasti. Kehittämistä on tehty yhteiskehittämisen menetelmin.

Pyydämme korjaamaan kappaleen seuraavaan muotoon:
DigiFinlandin tehtäväksi annettiin toteuttaa tuleville hyvinvointialueille yhteinen sähköinen perhekeskuspalvelu tukemaan alueiden perhekeskustoiminnan fyysisiä palveluja. Sähköinen perhekeskus jakautuu kolmeen käyttäjäryhmään: nuoret, perheelliset ja ammattilaiset. Ensimmäiseksi on toteutettu perheellisten Omaperhe-palvelu, minkä käyttöönotot ovat lähteneet liikkeelle vuoden 2023 alussa. Omaperheen käyttöönottoon on ilmoittautunut kolmetoista hyvinvointialuetta. Nuorten verkkopalvelu Helpperi ja ammattilaisille tarkoitettu kokonaisuus valmistuvat käyttöönotettavaksi vuoden 2023 lopussa. Palvelujen kehittämiseen on osallistunut 17 hyvinvointialuetta, jotka ovat saaneet osallistumiseen rahoitustukea vaihtelevasti. Kehittämistä on tehty yhteiskehittämisen menetelmin.

Kohtaa 4.2 sivulla 51 koskeva kommentti:

DigiFinlandin mukaan *sähköisen perhekeskuksen kehittämisen lähtökohdaksi on tunnistettu se, että palvelun täytyy saavuttaa pitkällä aikavälillä tietty määrä käyttäjiä, jotta sitä ylipäänsä kannattaa tuottaa.*

Pyydämme korjaamaan lauseen seuraavaan muotoon:
DigiFinlandin mukaan *uutena kehittyvänä palveluna, Sähköisen Perhekeskuksen on tärkeää kohtuullisessa ajassa saavuttaa riittävän laaja palvelun käyttöaste, jotta pystytään kattamaan palvelun tuottamisesta syntyvät kustannukset.*

Kohtaa 4.2 sivulla 51 koskeva kommentti:

Yhtenä erityisenä havaintona tarkastuksessa nousi myös esiin, että sähköinen perhekeskus tukeutuu Digi- ja väestötietoviraston tuottamiin Suomi.fi-palveluihin kuuluvaan

10.5.2022
D/62/2023

palvelutietovarantoon. Käyttöönotoissa on DigiFinlandin mukaan havaittu, että palvelutietovarannossa olevien tietojen laatu tai puutteellisuus aiheuttaa ongelmia, joihin on käyttöönottojen yhteydessä kiinnitettävä erityistä huomiota ja tehtävä tarvittaessa ylimääräisiä toimia.

Pyydämme korjaamaan lauseen seuraavaan muotoon:

Yhtenä erityisenä havaintona tarkastuksessa nousi myös esiin, että Sähköinen Perhekeskus tukeutuu palvelusuosituksissa Digi- ja väestötietoviraston tuottamiin Suomi.fi-palveluihin kuuluvaan palvelutietovarantoon. Käyttöönotoissa on DigiFinlandin mukaan havaittu, että palvelutietovarannossa olevien tietojen laatu tai puutteellisuus aiheuttavat ongelmia, joihin on käyttöönottojen yhteydessä kiinnitettävä erityistä huomiota.

Kohtaa 4.2 sivulla 51 koskeva kommentti:

DigiFinland näkee erityisenä haasteena sen, että lähitulevaisuudessa kaikilla alueilla ei ole edellytyksiä palvelun käyttöönottoon, sillä alueilla on vielä paljon tehtävää niiden vastuulle siirtyneiden *perusasioiden haltuunotossa*.

Pyydämme korjaamaan lauseen seuraavaan muotoon:

DigiFinland näkee erityisenä haasteena sen, että lähitulevaisuudessa kaikilla alueilla ei ole edellytyksiä palvelun käyttöönottoon, koska alueiden vastuulle vuoden alusta siirtyneiden tehtävien järjestäminen vie aikaa ja resursseja.

DigiFinland Oy

Mirva Antila
toimitusjohtaja

10.5.2023

Kansaneläkelaitoksen lausunto: Tarkastuskertomus Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation rahoitus ja ohjaus

Kela kiittää mahdollisuudesta antaa asiassa lausunto. Kela kannattaa kertomusluonnoksessa esitettyjä tarkastusviraston suosituksia ja jakaa kertomusluonnoksen havainnot ja kannanotot.

Kansaneläkelaitoksen puolesta

Helsinki 10.5.2023

Marianna Karhu
yksikön päällikkö, tietopalvelut

STM:n lausunto koskien VTV:n tarkastuskertomusluonnosta Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation rahoituksesta ja ohjauksesta

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomusluonnoksesta koskien sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation rahoitusta ja ohjausta.

Valtiontalouden tarkastusvirasto toimitti 19.4.2023 luonnoksen tarkastuskertomukseksi ja pyysi sosiaali- ja terveysministeriötä antamaan siitä lausunnon. Lausuntopyyntöön tarkoituksena on kuulla ministeriön näkemyksiä tarkastuksen havainnoista ja kannanotoista sekä varmistaa, että kertomusluonnoksessa ei ole asia- tai tulkintavirheitä. Lausunnossa pyydetään ottamaan erityisesti kantaa kertomusluonnoksessa esitettyihin suosituksiin.

Teknisluonteiset korjaus- ja täsmennysehdotukset pyydettiin antamaan erillisenä tiedostona. Nämä ehdotukset löytyvät lausunnon liitteestä 1 Teknisluonteiset korjaukset VTV tarkastuskertomusluonnos.

Yleisenä huomiona sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että tarkastus on toteutettu laaja-alaisesti sekä myös hyvinvointialueita osallistaen, mitä pidetään hyvänä lähestymistapana. Ministeriö haluaa kuitenkin korostaa tarkastuksen kohteena olevan muutoksen ja sen toteuttamisen haasteellisuutta sekä sosiaali- ja terveysministeriön rajoitettuja toimintaedellytyksiä. Tarkastuksessa painotettiin muun muassa sekä kunkin hyvinvointialueen erilaisuuden sekä lähtötilanteen huomioimista, että hyvinvointialueiden yhdenvertaista kohtelua. Tämä on erittäin monimutkainen yhtälö, mihin ei ole osoitettavissa kovinkaan yksinkertaisia kaikkia osapuolia tyydyttäviä ratkaisuja. Jäljempänä tarkastuskertomusluonnoksen rakennetta noudattelevassa kommentoinnissa ministeriö tarkentaa vielä tähän haasteeseen liittyviä seikkoja sekä muita huomioita.

Sosiaali- ja terveysministeriön tarkemmin esittämät muutos- ja korjausehdotukset on merkitty **keltaisella** maalaten.

Tarkastusviraston kannanotot

Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatio voi hillitä kustannusten kasvua vasta pitkällä aikavälillä

Sivu 2. *"Pitkällä aikavälillä digitalisaatio voikin tehostaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja hillitä kustannusten nousupainetta."*

Sosiaali- ja terveysministeriön korjausehdotus: Digitalisaatio tehostaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja voi etenkin pidemmällä aikavälillä hillitä kustannusten nousupainetta väestön palvelutarpeen kasvaessa.

Digitalisaatio on tehostanut ja tehostaa koko ajan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa tuottamalla monikanavaisia uusia palvelumuotoja sekä parantamalla palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Pidemmällä aikavälillä kehittyvästä teknologiasta ja digitalisaatiosta odotetaan vielä merkittävämpiä hyötyjä palvelutarpeen kasvaessa väestön ikääntymisen myötä. Digitalisaatioon tehtävien investointien voidaan siis odottaa tuottavan nykyistäkin parempaa hyötyä pidemmällä aikavälillä kustannusten kehitystä hillitsevänä tekijänä.

Sirpaleinen rahoitus ei ole tukenut pitkäjänteistä työskentelyä alueilla

Sivu 3. *"Valtionavustuskokonaisuus rakennettiin vaiheittain, ja se muotoutui osin reagoitina vallitsevaan tilanteeseen ja tietoon"*

Sosiaali- ja terveysministeriö huomioi, että tarkastuskertomuksessa ei kuvata alueiden lähtötilannetta, eli sitä, ettei niillä ollut omaa rahoitusta. Valtiovarainministeriön hallinnollisiin tehtäviin osoittama yleistuki oli täysin riittämätöntä. Tämä aiheutti huomattavan ja kiireellisen rahoitustarpeen alueilla, tuottaen painetta ICT-muutoksen rahoituspäätöksistä sosiaali- ja terveysministeriölle.

Sivu 3: *"Tarkastuksen perusteella eri valtionavustushakuihin perustuva hanketyyppinen rahoitusmalli esti alueita työskentelemästä pitkäjänteisesti ICT-muutoksen läpiviemiseksi ja digitalisaation kehittämiseksi, sillä se teki ICT-muutoksen tekemisestä pistemäistä ja esti viemästä muutosta läpi kokonaisvaltaisesti."*

Sosiaali- ja terveysministeriön korjausehdotus: "Tarkastuksen perusteella eri valtionavustushakuihin perustuva hanketyyppinen rahoitusmalli ei tue alueita parhaimmalla mahdollisella tavalla pitkäjänteisen ICT-muutoksen läpiviemisessä ja digitalisaation kehittämisessä. Haketyyppisen rahoitusmallin riskinä on ICT-muutoksen edistäminen pistemäisesti kokonaisvaltaisen muutoksen läpiviennin sijaan."

Rahoitusmalli ei sinällään ole este pitkäjärjenteisen muutoksen suunnittelun ja toteuttamisen osalta, vaan se vaikuttaa ensisijaisesti kehittämiseen hallinnollisesta näkökulmasta. Hyvinvointialueet ovat tehneet myös erittäin pitkäjärjenteistä suunnittelua ja kehittämistyötä haastavista lähtökohdista ja rahoitusmallin haasteista huolimatta.

ICT-muutoksen ohjauksessa ei huomioitu riittävästi alueiden erityispiirteitä

Sivu 5. *”Alueiden luokittelu lähtötilanteen perusteella olisi saattanut helpottaa muutosvaihetta, jos hajanaisemmassa lähtötilanteessa oleville alueille olisi suunnattu enemmän tukea välttämättömiin ICT-muutostöihin ja jos edistyneempiä alueita olisi kannustettu ja tuettu samanaikaisesti niiden tarpeiden mukaisesti.”*

Sosiaali- ja terveysministeriön pyytää tarkentamaan tarkastuksen havaintoja siitä, miten alueita olisi voinut luokitella niiden alueiden lähtökohtien tarkastelujen lisäksi, joita valtioneuvostossa jo hyödynnettiin, kuten esimerkiksi alueen sirpalemaisuuksien järjestämisen näkökulmasta. Lisäksi pyydetään tarkentamaan tarkastuksen havaintoja siitä, miten edistyneempiä alueita olisi tullut kannustaa ja tukea tarpeiden mukaisesti.

Sosiaali- ja terveysministeriön tulisi linjata sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatiolle yhteinen tavoitetila ja kannustaa alueita yhteistyöhön

Sivu 5. *”Sosiaali- ja terveysministeriön sote-järjestämislain (612/2021, 22 §) nojalla julkaisemissa valtakunnallisissa tavoitteissa vuosille 2023–2026 linjataan yhteisen, vuodelle 2030 asetetun tiekartan ja toimintasuunnitelman laatimisesta. Tiekartta ja toimintasuunnitelma ovat tarkastuksen perusteella tarpeellisia, ja ne tulee toteuttaa yhteistyössä alueiden kanssa niin, että alueiden erityispiirteet otetaan huomioon.”*

Sosiaali- ja terveysministeriö tuo tässä kohdin tiedoksi etenevänsä mainittujen toimenpiteiden osalta.

Sivu 5. *”Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemissa valtakunnallisissa tavoitteissa on linjattu yhteistyön lisäämisestä alueiden välillä. Tavoitteena on, että merkittävät tietojärjestelmät tehtäisiin pitkällä aikavälillä yhteistyöaluetasoisesti ja yhteistyötä tehtäisiin erityisesti asiakas- ja potilastietojärjestelmien kohdalla.”*

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää alueiden yhteistyönäkökulman esiin nostamisesta tarkastuksessa ja korostaa edistävänsä näitä tavoitteita.

Sivu 5. *"Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisissa tavoitteissa nostetaan esille yhteistyönä kehitettyjen palvelujen hyödyntäminen.... Kuitenkin jos tarpeiden perusteella päädytään kehittämään yhteisiä ratkaisuja, ne tulee ottaa käyttöön mahdollisimman laajasti, ja samalla tulee välttää päällekkäistä kehittämistä. Lisäksi yhteisten palvelujen kehittämis- ja rahoitusmallien tulee olla kestäväällä pohjalla."*

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että tarkastuskertomusluonnoksessa on tässä kohdin ansiokkaasti tiivistetty keskeinen digitalisaation ja tiedonhallinnan kehittämisen potentiaali sekä siihen liittyvät haasteet kansallisella tasolla.

Tarkastusviraston suositukset

Tarkastusvirasto suosittelee, että sosiaali- ja terveysministeriö

1. laatii yhteistyössä alueiden kanssa sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation konkreettiset kansalliset tavoitteet ja mittarit sekä terävöittää ICT:n ja digitalisaation ohjausta huomioiden samalla alueiden erityispiirteet.

Sosiaali- ja terveysministeriö on etenemässä suosituksen mukaisesti ja tuo tässä kohdin tiedoksi, että keväällä 2023 on käynnistetty sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan ja digitalisaation strategiavalmistelu, mihin hyvinvointialueet on kutsuttu myös mukaan. Strategiavalmistelu etenee tämän vuoden aikana myös kansalaisia osallistamalla sekä yhteensovittamisella hallitusohjelman tavoitteiden kanssa. Ministeriö näkee tärkeänä edistää kansallisten tavoitteiden asettamista ja ohjausta sekä tiedonhallinnan että digitalisaation alueilla sekä osallistaa hyvinvointialueita sekä muita keskeisiä toimijoita strategiavalmisteluun.

2. ohjaa alueita tekemään yhteistyötä ICT-muutoksessa ja digitalisaation kehittämisessä muiden hyvinvointialueiden kanssa ja yhteistyöalueiden sisällä.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää alueiden yhteistyönäkökulman esiin nostamisesta ja korostaa, että yhteistyöaluetasosta (YTA) yhteistyötä edistetään hyvinvointialueiden käynnistymisen ja YTA asetuksen myötä vaikuttavammin. Ensimmäisissä lakisääteisissä hyvinvointialueiden neuvotteluissa kevättalvella 2023 yhteistyöaluetasoisesta yhteistyön vahvistaminen ja sen edellytykset olivat keskeistä neuvottelulisäältä tiedonhallinnan ja digitalisaation alueella. Asiakas- ja potilastietojärjestelmien lisäksi yhteistyön potentiaali tarkasteltiin myös tiedolla johtamisen, digitaalisen turvallisuuden ja pelastustoimen näkökulmista. Neuvotteluissa nousivat esille myös digitaalisten palvelujen mahdollisuudet. Hyvinvointialueet ovat nostaneet esiin myös tarpeita YTA rajat ylittävälle yhteistyölle.

3. varmistaa, että kansalliset sosiaali- ja terveydenhuollon digitaaliset palvelut yhteensovitetaan keskenään ja että ne vastaavat alueiden tarpeita.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että tarkastuksessa on ansiokkaasti tiivistetty keskeiset digitalisaation kustannusvaikuttavan kehittämisen mahdollisuudet sekä siihen liittyvät haasteet kansallisella tasolla. Ministeriö yhtyy tarkastuksessa esitettyihin tavoitteisiin ja edistää niitä.

Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa tiedonhallinnan kehittämistä digitalisaation ja digitaalisten palvelujen lisäksi. Hyvinvointialueiden tarpeiden lisäksi ministeriön tulee huomioida kansalaisten ja muiden keskeisten toimijoiden tarpeet sekä kansainväliset ja EU lainsäädännöstä tulevat velvoitteet.

4. sekä valtiovarainministeriö kehittävät sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatiota ja kansallisia digitaalisia palveluja suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti.

Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa tiedonhallinnan kehittämistä digitalisaation ja digitaalisten palvelujen lisäksi sekä kehittämistä yhteistyössä hyvinvointialueiden sekä muiden toimijoiden kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriö pyrkii edistämään sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa, digitalisaatiota ja digitaalisten palvelujen kehittämistä tukeutuen lainsäädännön lisäksi valmisteilla olevaan strategiavalmisteluun, hallitusohjelmaan sekä Suomen digitaaliseen kompassiin, jota edistetään valtioneuvoston tasolla. Digitaalisen kompassin odotetaan osaltaan myös vahvistavan edellytyksiä ministeriöiden välisen yhteistyön tiivistämiselle ja koordinaatiolle.

1. Mitä tarkastettiin

Lausunnon liitteessä on sosiaali- ja terveysministeriön teknisluonteisia ja täsmennysehdotuksia tähän osioon.

2. Onko sosiaali- ja terveystalvelujen digitalisaation rahoitus järjestetty tarkoituksenmukaisesti?

Sivu 9. "ICT-muutoksen valtionavustusten myöntäminen olisi kannattanut keskittää alusta lähtien valtiovarainministeriölle".

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että jälkikäteen tarkasteltuna tämä olisi ollut tarkoituksenmukaista huomioiden käytettävissä olevan rahoituksen asettamat hyvin rajalliset mahdollisuudet hyvinvointialuekohtaiseen harkintaan.

Sivu 9. "Hanketyyppinen, useista valtionavustushauista koostunut rahoitusmalli ei sopinut näin suuren ICT-muutoksen rahoittamiseen kovin hyvin, sillä se teki ICT-muutoksen tekemisestä pistemäistä ja esti viemästä muutosta läpi suunnitelmallisesti".

Sosiaali- ja terveysministeriön muutosehdotus: "Hanketyyppinen, useista valtionavustushauista koostunut rahoitusmalli ei sopinut näin suuren ICT-muutoksen rahoittamiseen kovin hyvin, sillä se teki ICT-muutoksen tekemisestä **hallinnollisesti pistemäistä eikä tukenut alueita riittävästi pitkäjänteisessä ja suunnitelmallisessa muutoksen läpiviennissä**".

STM virkanäkökulmasta tarkastuskertomuksessa olisi hyvä tuoda esiin, että rahoitusratkaisut tehtiin poliittisesti. Rahoitusmalli ei sinällään ole este pitkäjänteisen muutoksen suunnittelun ja toteuttamisen osalta, vaan se vaikuttaa ensisijaisesti kehittämiseen hallinnollisesta näkökulmasta. Hyvinvointialueet ovat tehneet myös erittäin pitkäjänteistä suunnittelua ja kehittämistyötä haastavista lähtökohdista ja rahoitusmallin haasteista huolimatta. Sosiaali- ja terveysministeriön ensivaiheessa valmistelema valtionavustuskokonaisuus ohjasi alueita suunnittelemaan tarvittavan ICT-muutoksen kokonaisuutena ja panostamaan tähän liittyvään riskienhallintaan. Tällä ohjauksella pyrittiin siis edistämään muutoksen suunnitelmallisuutta ja riskienhallintaa.

2.1 Useisiin valtionavustushakuihin perustuva rahoitusmalli ei mahdollistanut pitkäjänteistä työskentelyä

Sivu 13. "Alun perin sosiaali- ja terveysministeriö oli nähtyärkevimpänä vaihtoehtona valtionapuviranomaiseksi, koska sillä oli substanssiosaamista ja riittävät resurssit. Valtionavustuksen ensimmäinen hakukierros käynnistyi kuitenkin hitaasti, ja sen jälkeen nähtiin, että valtiovarainministeriöllä on edellytykset saada rahoitus nopeammin hyvinvointialueiden käyttöön".

Sosiaali- ja terveysministeriö tuo tässä kohden esiin, että valtiovarainministeriön hallinnollisiin tehtäviin osoittama yleistuki osoittautui täysin riittämättömäksi, sillä alueilla ei ollut omaa rahoitusta. Tämä johti alueiden kiireelliseen ja mittavaan rahoitustarpeeseen. Tähän tarpeeseen reagoitiin sosiaali- ja terveysministeriössä poikkeuksellisen nopeasti, kun uusi valtionavustuskierros valmisteltiin kahdessa viikossa.

Valtionavustushaun hakemusten käsittelyssä sosiaali- ja terveysministeriö kiinnitti huomiota hyvinvointialueiden lähtötilanteeseen sekä häiriöttömän siirtymän kannalta välttämättömien muutostöiden tarkasteluun hakemusten käsittelyssä. Tämä nähtiin tarpeelliseksi, huomioiden että avustuksia haettiin yhteensä noin 1,1 miljardia euroa eli yli kaksinkertainen summa suhteessa käytettävissä olevaan rahoitukseen.

Sivu 16. *"Suuria uudistuksia rahoitettaessa voisi harkita perinteisen hakemusmenettelyn sijaan eräänlaista neuvottelumenettelyä, joka perustuu avustuksensaajien jo laatimiin suunnitelmiin ja tavoitettiin ja joka mahdollistaa aidon vuoropuhelun avustuksensaajien kanssa."*

Sosiaali- ja terveysministeriö suhtautuu myönteisesti esitettyyn kehittämissuunnitelmaan, joka kuitenkin edellyttäisi merkittävää ministeriön henkilöstöresurssien lisäämistä ehdotetun toimintamallin toteuttamiseksi. Lisäksi on huomioitava, että mikäli rahoitusinstrumenttina käytetään valtionavustusmekanismia, niin valtionavustus myönnetään aina hakemuksesta. Hakemusvaihetta ei voi ohittaa, ellei asiasta ole erikseen jossakin erityislaissa säädetty.

2.2 Rahoituksen kriteerit eivät olleet täysin läpinäkyviä

Sivu 19. *"Tarkastuksessa tehtyjen hyvinvointialueiden kohdetarkastusten perusteella hankesuunnitelman laatiminen oli työläs prosessi, esimerkiksi Länsi-Uudellamaalla suunnitelma oli 73 sivun mittainen."*

Sosiaali- ja terveysministeriö haluaa korostaa, että valtionavustushaussa edellytettyä suunnitelmaa ei tehty vain hakuprosessia varten. Sen laatimista edellytettiin nimenomaan siksi, että alueita haluttiin tukea kattavassa suunnittelussa ja riskienhallinnassa.

Sivu 26. *"Varsinkin ICT-muutoksen valtioavustuksen sosiaali- ja terveysministeriön käyttämien arviointikriteerien muutos nousi vastauksissa vahvasti esille negatiiviseen sävyyn."*

Sosiaali- ja terveysministeriö nostaa esiin sen, ettei kukaan hakijoista ole tehnyt päätöksestä oikaisuvaatimusta. Vaikka hyvinvointialueet ovat suhtautuneet asiaan kriittisesti, ovat ne kuitenkin ilmeisimmin olleet riittävässä määrin tyytyväisiä päätöksiin ja niissä esitettyihin perusteluihin.

Sivu 27. Kohdan 2.2 lopussa todetaan seuraavaa: *"Kyselyn perusteella alueet kokevat, että joihinkin tärkeisiin osa-alueisiin ei ole ollut saatavilla rahoitusta lainkaan. Esimerkiksi asiakas- ja potilastietojärjestelmien ja Kanta-yhteistyön laajempi tukeminen olisi ollut tarpeellista"*.

Sosiaali- ja terveysministeriö painottaa, että rahoituksen tavoitteena oli välttämätön ICT-muutos. Tärkeintä oli turvata toiminnan jatkuvuus ja välttää ICT-muutoksesta aiheutuvia häiriöitä.

Käytettävissä olevat avustukset tuli ohjata kohteisiin, joilla tämän tavoitteen toteutuminen pystyttiin varmistamaan. Hyvinvointialueilla on runsaasti tarvittavia investointeja, joilla tehostetaan toimintaa ja parannetaan vaikuttavuutta, mutta nämä eivät olleet tämän valtionavustushaun tavoitteita.

Sivu 27. "Sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön asiantuntijoiden haastatteluissa tuotiin ilmi, että ohjeistusta loppuraportointiin haluttiin tehdä yhteistyössä. Valtiovarainministeriön asiantuntijoiden mukaan ohjetta ei pidetty uudistuksen toimeenpanon kannalta kaikkein akuutimpana asiana, koska avustusten käyttöaika on vuoden 2023 loppuun ja selvityksen laatiminen ajoittuu näillä näkymin alkuvuoteen 2024."

Sosiaali- ja terveysministeriössä loppuraportointiohjeen valmistelua nopeammassa aikataulussa pidettiin tärkeänä, sillä hyvinvointialueet olivat tiedustelleet sitä jo alkuvuodesta 2022. Hyvinvointialueet olisivat tällöin voineet koostaa loppuraporttia samalla kun hankkeet etenevät.

Sivu 28. "Loppuraportointivaatimuksen puuttuminen on poikkeuksellista ja kuvastaa sitä, että kyseessä ei ollut perinteinen valtionavustuskohde."

Sosiaali- ja terveysministeriö tarkentaa, että valtionavustuksen saajalta edellytetään, että hankkeen päätyttyä hankehallinnoijan on tehtävä selvitys hankkeesta, sen etenemisestä ja toteuttamisesta, tuotoista sekä kustannuksista. Hankehallinnoijan tulee koota selvitys kaikkien osatoteuttajien osalta. Selvitykseen liitetään selvitys hankkeen lopullisista kustannuksista yhteensä sekä kunkin toteuttajan osalta erikseen; lopulliset pääkirjan otteet ja tuloslaskelmat koskien hankkeen koko toteutusaikaa erikseen kaikilta toteuttajilta; auktorisoidun tilintarkastajan lausunto siitä, että avustus on käytetty päätöksen mukaiseen tarkoitukseen. Selvitys on annettava mahdollisimman pian hankkeen päättymisen jälkeen ja viimeistään kuuden kuukauden kuluessa hankkeen päättymisestä.

3. Ohjataanko sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation kokonaisuutta johdonmukaisesti ja hyvinvointialueiden ominaispiirteet huomioiden?

Sivu 30. "Sosiaali- ja terveysministeriön olisi tullut huomioida alueiden erilaiset lähtökohdat ohjauksessaan paremmin."

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemys on, että alueiden erilaisten lähtökohtien tunnistamisen ja huomioimisen mahdollinen tarve ulottuu myös valtiovarainministeriön ohjaukseen, sillä muutosta ja muutoksen toteuttamisen edellytyksiä valmistellaan valtioneuvostossa yhteistyössä.

Sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteena ohjauksessa oli peruspalvelujen toiminnan häiriöttömyyden varmistaminen ICT-muutoksesta huolimatta. Tarkastuskertomuksessa tulisi avata tarkemmin, miten alueiden erilaisia lähtökohtia tulisi huomioida ohjauksessa paremmin.

Sivu 30. *"Sote-kustannusten kasvua voidaan ehkä hillitä, jos ohjelmistoja kyetään yhdistämään ja asiakkaita koskeva tieto saadaan liikkumaan palveluntarjoajien välillä paremmin. Tämä vaatii kuitenkin toimivia tietojärjestelmiä, erityisesti toimivaa asiakas- ja potilastietojärjestelmää, sekä palveluverkon uudistamista. Muutaman vuoden aikajänteellä hyvinvointialueiden ICT-kustannukset tulevat todennäköisesti kasvamaan."*

Sosiaali- ja terveysministeriö jatkaa, että järjestelmien kehittämisen lisäksi asiakkaita koskevan tiedon liikkumisen tueksi on tarve myös määritellä, mitä tietoa pitäisi siirtyä ja missä tilanteessa, huomioiden eri rekisterit, sekä lainsäädännön selkiyttämisen ja kehittämisen tarpeet.

3.1. Hyvinvointialueiden lähtötilanteet vaihtelivat, ajan myötä kustannuspaineita on mahdollista hillitä

Sivu 33. *"Kokonaistasolla alueiden suunnitelmissaan esittämien ICT-investointien yhteenlasketut kustannukset ovat huomattavasti alhaisemmat kuin hallituksen esitykseen kirjatut arviot kehittämistarpeiden kustannuksista."*

Tässä kohden sosiaali- ja terveysministeriö nostaa esiin, että ministeriön 2-3 miljardin euron investointitarpeen arvio asiakas- ja potilastietojärjestelmiin perustuu 10 vuoden tarkasteluajanjaksoon väliin, kun taas hyvinvointialueiden investointisuunnitelmien tarkasteluajanjakso on 4 vuotta.

3.2. Alueiden erilaisuutta ei huomioitu muutosvaiheen ohjauksessa, mutta järjestämisvastuun siirto sujui hyvin

Sivu 33. *"Alueiden erilaisuutta ei huomioitu muutosvaiheen ohjauksessa, mutta järjestämisvastuun siirto sujui hyvin"*

Sosiaali- ja terveysministeriö tuo esiin, että alueiden erilaisuuden huomioimisen merkitys jää tarkastuskertomusluonnoksessa avoimeksi. Tässä kohden tulisi tarkentaa, mitä alueiden erilaisuuden huomioimisella tarkoitetaan ja mitä alueet olisivat tältä osin toivoneet.

Tarkastuskertomusluonnoksessa ilmenee tässä kohden ristiriitaisuutta muiden osien sisältöjen kanssa. Tarkastuskertomuksessa on tuotu esiin, kuinka avustuskriteereissä on kautta linjan

huomioitu muun muassa järjestämisvastuullisten organisaatioiden määrä, eli alueiden lähtötilanne ja muutoksen kompleksisuus. Tämä on nimenomaisesti alueiden erilaisuuden huomioimista.

Kansallisena lähtökohtana on hyvinvointialueiden erilaisuuden ja lähtötilanteen huomioiminen sekä alueiden yhdenvertainen kohtelu. Kuntayhtymätaustaisten hyvinvointialueiden näkökulmasta yhdenvertaisuus voisi edellyttää myös aiempien kuntayhtymän investointien huomioimista. Näitä seikkoja on tuotu tarkastuskertomusluonnoksessa ansiokkaasti esiin (s. 27). Yhdenvertaisuuden ja erilaisuuden huomioiminen on erittäin monimutkainen yhtälö, mihin ei ole osoitettavissa yksinkertaisia kaikkia osapuolia yhtäläisesti tyydyttäviä ratkaisuja. Kysymyksenasettelu (s. 26) hyvinvointialueille on sellainen, mihin on luontevaa antaa kriittistä palautetta hyvinvointialueen yksioollisesta näkökulmasta. Tämä huomioiden se, että alueista 27 % vastasi ”jokseenkin samaa mieltä” kysymykseen koskien alueiden erilaisuuden huomioimista, voitaisiin nähdä jopa kohtuullisen myönteisenä tuloksena.

Tarkastuksen tulosten kokonaisvaltaisemman huomioimisen näkökulmasta sosiaali- ja terveysministeriö esittää otsikkoa tarkennettavaksi esimerkiksi seuraavasti: ”Alueiden enemmistön mukaan alueiden erilaisuutta ei huomioitu riittävästi muutospäätöksen ohjauksessa, mutta järjestämisvastuun siirto sujui tästä huolimatta hyvin”. Otsikkoa voi toki muotoilla muullakin tavoin, mutta ministeriö tähdentää tässä kohdin tarvetta välttää epätarkkuudet sekä ristiriitaisuudet tarkastuskertomuksen sisällön kanssa kokonaisuutena.

Sivu 34. ”Muutospäätöksen ICT-ohjaus ei alueiden mukaan huomioinut niiden erityispiirteitä riittävästi”.

Sosiaali- ja terveysministeriö esittää väliotsikko tarkennettavaksi kyselyvastausten perusteella seuraavasti: ”Muutospäätöksen ICT-ohjaus ei alueiden enemmistön mukaan huomioinut niiden erityispiirteitä riittävästi”

Sivu 35. ”Vastausten perusteella edistyneemmät alueet olisivat hyötynneet näiden tarpeet paremmin huomioon ottavasta ohjauksesta. Nyt ohjauksen koettiin menneen vähemmän edistyneiden ehdoilla ja siten myös edistyneimmät alueet joutuivat tyytymään ”minimiin” eikä niiden toimintaa kyetty edistämään niin hyvin kuin olisi ollut mahdollista”. ”.

Sosiaali- ja terveysministeriö tuo esiin, että tämän tarkastushavainnon merkitys jää myös avoimeksi. Tarkastuskertomuksessa tulisi tarkentaa, mitä tarkoitetaan ”minimillä”, mihin edistyneemmät alueet joutuivat tyytymään ja mitä edistyneemmät alueet olisivat ohjaukselta toivoneet.

3.3. Alueet toivovat selkeitä linjauksia ICT:n ja digitalisaation ohjaukseen

Sivu 40. "Hyvinvointialueiden asiantuntijoilta pyydettiin tarkastuksen kyselyssä näkemyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon uudesta ohjausmallista. Niukasti yli puolet vastaajista koki, että uudessa ohjausmallissa eri ohjaustahojen vastuut ovat hahmotettavissa jokseenkin selkeästi. Kolme neljästä vastaajasta koki, että uuden mallin mukainen ohjausrakenne ei ole toimiva ICT:n ja digitalisaation näkökulmasta".

Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi, että hyvinvointialueiden ohjauksen toimivuuden ennakointi on tarkastuksen kohteena haasteellinen. Ohjausmalli on käynnistynyt 2023, joten siitä ei ole tosiasiallista tietoa tai kokemusta arvioinnin pohjaksi, ei valtioneuvostolla eikä alueilla.

4 Tukevatko kansallisesti kehitetyt palvelut sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatiota?

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että kansallisesti kehitettyjä palveluja sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation tukena taustoineen, haasteineen ja tunnistettuine mahdollisuuksineen on kokonaisuutena kuvattu tarkastuskertomusluonnoksessa ansiokkaasti.

Kansliapäällikkö

Veli-Mikko Niemi

Johtaja

Minna Saario

Liitteet

Liite 1 Teknisluonteiset korjaukset VTV tarkastuskertomusluonnokseen